

Standpunt t.a.v. plan inzameling blikjes. Politiek moet ingrijpen.

In kader van het rondetafelgesprek van 10 maart 2022.

Al jarenlang pleit een brede coalitie van organisaties en gemeenten voor de invoering van statiegeld op plastic flessen en blikjes. Recycling Netwerk Benelux is een van de stakeholders die daar het voortouw in neemt. De uitbreiding van statiegeld op drankverpakkingen is een belangrijke mijlpaal voor de transitie naar een circulaire economie. We dragen statiegeldsystemen een warm hart toe, en dat is ook precies waarom we ons grote zorgen maken over het plan van het Afvalfonds Verpakkingen om blikjes buiten de supermarkten in te zamelen. In deze position paper lichten we ons standpunt toe.

Vanaf 31 december 2022 zal er statiegeld zitten op blikjes. Voormalig staatssecretaris Stientje van Veldhoven kondigde die beslissing aan in een [kamerbrief van 3 februari 2021](#), en op 30 april 2021 werd het [Besluit beheer verpakkingen 2014](#) aangepast om de invoering van statiegeld op blikjes ook wettelijk te verankeren. Het duurde vervolgens tot 8 december 2021 voordat het Afvalfonds Verpakkingen mede namens CBL en FNLI [een plan](#) presenteerde om de inzameling van de blikjes te regelen.

Waar moet een statiegeldsysteem aan voldoen?

Van een statiegeldsysteem voor blikjes hebben wij enkele logische en haalbare verwachtingen. Het systeem moet hoge inzamelpercentages realiseren en helpen om zwerfafval sterk te verminderen.

Statiegeldsystemen kunnen, wanneer ze goed worden ingericht, inzamelpercentages van boven de 90% en zelfs 95% halen. Het wettelijke minimum ligt op 90% gescheiden inzameling.¹ Uit een inventarisatie van CE Delft weten we ook dat statiegeldsystemen drankverpakkingen in het zwerfafval met zo'n 70 tot 90% kunnen verminderen. Hoeveel een statiegeldsysteem weet in te zamelen **hangt af van overheidsbeleid en implementatie door het bedrijfsleven**.

Wat het overheidsbeleid betreft is het belangrijk dat de wetgeving goed in elkaar steekt en handhaafbaar is. De wet dient het bedrijfsleven de juiste richtlijnen en verantwoordelijkheden mee te geven, zodat zij gemotiveerd en in staat zijn om een goed statiegeldsysteem op te zetten. De wet moet de overheid ook de mogelijkheid bieden om op te treden wanneer het bedrijfsleven de doelstellingen niet haalt.

Om zoveel mogelijk in te zamelen en het zwerfafval zo sterk mogelijk te verminderen, is het nodig dat een systeem consumentvriendelijk is. Het bedrijfsleven is hiervoor verantwoordelijk. Buiten een effectieve statiegeldprikkel, betekent dit onder meer dat er veel locaties moeten zijn waar het statiegeld wordt teruggegeven en dat de locaties goed toegankelijk en logisch zijn voor de consument.

Analyse wetgeving en plan Afvalfonds Verpakkingen

De wetgeving schiet ernstig tekort omdat er te weinig voorschriften zijn om het bedrijfsleven richting een consumentvriendelijk en effectief statiegeldsysteem te sturen. Er is vooral een gebrek aan sturing met betrekking tot de inzameling van de verpakkingen. Er is gekozen voor een verplichte 90% gescheiden inzameldoel ten laste van importeurs en producenten. Hieronder vallen ook supermarkten met eigen merken.

We signaleren verschillende grote problemen met het overheidsbeleid:

- 1) In de wet ontbreekt een innameplicht voor verkooppunten (terwijl die eerder wel in de wet zat en waarvoor milieuorganisaties [jarenlang hebben gepleit](#)). In ieder statiegeldland dat 90% of meer gescheiden inname van drankverpakkingen realiseert, is er sprake van *return to retail*. In de meeste van die landen zijn verkooppunten ook verplicht de verpakkingen weer in te nemen.

¹ Volgens artikel 6b. lid 2 van het [Besluit beheer verpakkingen 2014](#) mag tot 10% van het ingezamelde gewicht overigens met niet-gescheiden inzamelmethodes zijn ingezameld, indien het materiaal vervolgens evengoed recyclebaar en inzetbaar. Dat criterium lijkt ons lastig te halen, dus we gaan uit van 90% gescheiden inzameling als minimum.

- 2) De wet is niet handhaafbaar. Producenten en importeurs zijn dermate afhankelijk van derden (bijv. supermarkten) om verpakkingen in te zamelen, dat de overheid ze niet kan dwingen om de doelstelling van 90% te halen. Dit blijkt uit de juridische quick-scan die wij hebben laten uitvoeren door Hörchner advocaten en hebben gedeeld met de staatssecretaris en lenW. De Inspectie voor Leefomgeving en Transport heeft het lenW hiervoor ook gewaarschuwd in het stadium van conceptwetgeving.
- 3) De overheid laat de uitvoering van een statiegeldsysteem volledig over aan het belanghebbende bedrijfsleven waardoor op een intransparante manier statiegeldsystemen worden opgezet en aangestuurd. Dit geldt ook voor andere vormen van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid. Hierdoor worden in de praktijk de belangen gediend van degene met het meeste macht, in plaats van dat de circulaire economie voorop wordt gesteld.

We signaleren verschillende problemen met het plan van het Afvalfonds Verpakkingen, onder meer:

- 1) Het plan is niet consumentvriendelijk en niet in staat om 90% gescheiden inzameling te halen.² Dat komt onder meer door:
 - a) keuze voor inname van blikjes in automaten op het openbare terrein in plaats van bij supermarkten en andere verkooppunten. Dit leidt tot verwarring bij consumenten en extra reisafstanden, zeker ook omdat plastic flessen en hervulbare glazen flessen wel in supermarkten worden ingezameld;
 - b) het voorzien van slechts 3.300 innamepunten terwijl [EY Parthenon al in 2019](#) in opdracht van de Nederlandse overheid berekende dat er ongeveer 12.000 innamepunten nodig zijn om een inzamelpercentage van 92-93% te bereiken. Waar het Afvalfonds slechts 2,5 statiegeldmachines en 1,9 inzamelpunten per 10.000 inwoners voorziet, ligt dit bijvoorbeeld in Duitsland op respectievelijk 5,3 statiegeldmachines en 16 inzamelpunten (door handmatige inname bij verkooppunten).
- 2) Het plan vereist dat **alle Nederlandse gemeenten** voldoende en geschikte locaties te voorzien maar gemeenten [verzetten zich juist](#) tegen de inbeslagname van de schaarse openbare ruimte en achten het plan nagenoeg onhaalbaar. Gemeenten gaan ook zelf over de inrichting van de publieke ruimte.
- 3) De keuze voor een volledig gescheiden en niet efficiënt systeem in de openbare ruimte met machines die enkel en alleen blikjes innemen³, leidt tot hoge kosten voor de consument. Onderhoud en installatiekosten van machines liggen hoger, de machines zijn minder efficiënt want ze nemen enkel blikjes in, er moet aparte logistiek voor worden ingericht en een apart operationeel systeem en IT-systeem. Deze kosten worden gefinancierd doordat bij een lage inzamelgraad veel meer niet-geïnd statiegeld 'in het systeem blijft hangen'. Iedere procentpunt niet gerealiseerde inzameling van de 1,84 miljard blikjes, levert het verpakkende bedrijfsleven namelijk 2,76 miljoen euro op. Een inzamelgraad van 70% leidt tot 82.4 miljoen euro aan inkomsten, door de consument betaald. De wettelijke doelstelling van 90% gescheiden inzameling gaat in 2024 in en pas in 2025 kan de overheid op basis van de resultaten stappen ondernemen.

Conclusie

De politiek dient direct in te grijpen. Het is belangrijk dat we de consument meenemen in de circulaire economie, maar met een slecht statiegeldsysteem dreigen we die juist te verliezen. Een innameplicht voor verkooppunten is vereist om het systeem vriendelijk te maken voor de consument, de milieudoelen te realiseren, en ook om de wet handhaafbaar te maken.

Daarnaast zou de politiek een fundamentele discussie moeten voeren over de governance van producentenverantwoordelijkheidsystemen (waaronder het statiegeldsysteem). De overheid stuurt te weinig en geeft bedrijven te veel vrijheid en macht om milieubeleid te dwarsbomen. Er dient daarbij meer transparantie te komen en inspraak van andere stakeholders.

² In opdracht van Recycling Netwerk heeft onderzoeksbureau Eunomia een review gedaan van het plan van het Afvalfonds Verpakkingen. Het [onderzoek](#) en een [uitgebreide samenvatting](#) zijn op onze website te vinden.

³ Er wordt in het plan ook wel gesproken over 'circulaire hubs' maar nergens is vastgelegd dat de locaties iets anders gaan doen dan blikjes innemen. Volgens onze informatie is het ook nog enkel de doelstelling dat blikjes gaan worden ingenomen.